

**DE LENEN VAN DE HOFSTEDE ZOELLEN IN BETUWE,
BOMMELERWAARD, HEUSDEN EN HET LAND VAN ALTENA,
1306-1775**

door
J.C. Kort

*Eerder gepubliceerd in 'Ons Voorgeslacht', jrg. 48 (1993), een uitgave van de
Zuidhollandse Vereniging voor Genealogie*

Inleiding

De hofstede Zoelen¹ was leenroerig aan de graaf van Gelre. Blijkens hieronder benutte gegevens was deze hofstede in 1306 in handen van de familie Van Bentheim. Naderhand behoorde zij tot 1475 aan de familie van Heeswijk en daarna aan de familie Van Rijswijk. Inmiddels was zij in 1472 eenmaal uitdrukkelijk 'hof van Bentheim' genoemd.

De registratie van deze lenen werd in later tijd vermengd met die van de hofstede Alden Haag. Deze registers waren tot 1811 aanwezig op het kasteel Zoelen, toen de eigenaar ze op last van Napoleon overdroeg aan de Staat. Als zodanig vormen zij in het RA. in Gelderland een afzonderlijk fonds, dat hier slechts met de nummers wordt aangehaald.

Noot:

1. J.D. Wagner, *Zoelen en den Alden Haag*, in: 'Bijdragen en Mededelingen Gelre', XXX, 1927, pp. 133-142.

AALST

1. De gift van de kerk van Aalst (1532: met toebehoren en zoals gekomen van heer Rikout van Heeswijk).

5-5-1514: Jan van Rijswijk bij dode van Otto van Rijswijk en Jenne van Heeswijk, zijn ouders, 1 fol. 3.

10-1-1532: Maarten van Rossum, neef van de leenheer, bij overdracht door Jan van Rijswijk, 1 fol. 12v, 2 fol. 84.

2. De vierendeel tiende in Aalst, zijnde 1 penning van een veulen en 1 halling van een kalf, met hun 'slachgenoten', zoals gekomen van Rikout van Heeswijk, ridder.

5-5-1514: Jan van Rijswijk bij dode van Otto van Rijswijk en Jenne van Heeswijk, zijn ouders, 1 fol. 3.

10-1-1532: Johan van Rijswijk Ottenz., 2 fol. 83.

13-4-1559: Jan van Rijswijk, 2 fol. 83.

17-6-1569: Johan van Rijswijk met ledige hand, 2 fol. 83.

14-8-1584: Jan van Rijswijk Jansz., 2 fol. 83v, Familie Van Vredenburg, nr. 242.

1-3-1608: Otto Jansz. van Rijswijk voor Jan van Rijswijk Jansz., zijn broer, die buitenslands is, 2 fol. 83v.

30-6-1641: Otto Jansz. van Rijswijk zoals Jan, zijn broer, 2 fol. 88.

28-3-1643: Jan, oudste zoon van Otto van Rijswijk, omdat van Jan van Rijswijk Jansz., zijn oom, die buitenslands is, niets meer gehoord is, 2 fol. 88.

21-6-1684: Maarten van Rijswijk zoals Jan, zijn vader, 2 fol. 88v.

8-5-1697: Adriaan Jansz. van Rijswijk, die zegt erfgenaam te zijn van Otto van Rijswijk, zoals Jan Ottenz. van Rijswijk, 2 fol. 84.

13-10-1725: Gijsbert Groeneveld voor Christiaan Bijl voor Johannes van Rijswijk, diens neef, bij dode van Adriaan, Johannes' vader, na verzuim, 2 fol. 89.

9-7-1738: Hulde van Johannes Adriaansz. van Rijswijk, 2 fol. 89.

1-12-1739: Adriaan Verseyt bij overdracht door Johannes¹ Adriaansz. van Rijswijk, 2 fol. 90.

31-8-1742: Johan Adriaansz. van Rijswijk bij overdracht door Hendrik van de Morre voor Adriaan Versijl, waarna overdracht aan Matthijs Beelaerts, heer van Wieldrecht, 2 fol. 90.

12-12-1744: Adriaan Verwey voor Johan van Wageningen, advocaat te Dordrecht, executeur-testamentair van Matthijs Beelaerts, en Wendelina Theodora de Leeuw, weduwe Pieter Beelaerts, voor Pieter Matthijs Beelaerts, haar zoon, 2 fol. 121.

25-9-1750: Pieter Matthijs Beelaerts van Emmikhoven met ledige hand, 21.

18-12-1771: Mr. Koenraad Jan de Leeuw, controleur van de convooien en licenten te Tiel, voor Pieter Matthijs Beelaerts, heer van Emmikhoven, met ledige hand, 21.

26-7-1774: Mr. Koenraad de Leeuw voor Pieter Matthijs Beelaerts met ledige hand, 21.

27-9-1775: Willem Hendrik Louis Taay voor Pieter Matthijs Beelaerts met ledige hand, 21.

ASPEREN

3. Het halve gerecht van Asperen.

...-1306: Otto van Heukelum, beleend door Walraven van Benthem en Walraven, diens zoon, Hoge Raad van Adel, Collectie Snouckaert van Schauburg, nr. 338.

4. 16 morgen land in het land van heer Otto van Asperen.

16-5-1322: In geschil met Maurisse, poorter van Dordrecht, die hield van Walraven van Benthem, zal heer Otto van Asperen, ridder, ten eigen kopen van de leenheer en Maurisse 4 pond hollands per morgen geven ook van 8 morgen aldaar, LRK 22 fol. 19v-20 nr. 104.

ANDEL

5. De tienden van 16 morgen land in het land van Altena boven de Opendelse steeg tot een achterdijk.

5-5-1514: Jan van Rijswijk bij dode van Otto van Rijswijk van Jenne van Heeswijk, zijn ouders, 1 fol. 3.

De volgende beleningen zijn gelijk aan nr. 2.

VEEN

7. De gift van de kerk van Veen.

...-13..: Jan van Heeswijk, als leenheer vermeld 1394, RA. Noord-Brabant, Kapittel en proven van Heusden, inv. 4.

...-14..: Nikolaas van Heeswijk, als leenheer vermeld 1450-1465, Kapittel van Heusden, inv. 4.

...-14..: Otto van Rijswijk Jansz. voor Janna, dochter van Nikolaas van Heeswijk, zijn vrouw, als leenheer vermeld 1475-1506, Kapittel van Heusden, inv. 4.

5-5-1514: Jan van Rijswijk bij dode van Otto van Rijswijk en Jenne van Heeswijk, zijn ouders, 1 fol. 3.

¹ HS. aanvankelijk: Adriaan (!)

10-1-1532: Maarten van Rossum, neef van de leenheer, kan verkrijgen van Jan van Rijswijk, 1 fol. 12v, 2 fol. 84.

8. De tiende van Veen zonder het deel van de papenprove in Wijk en Veen, zijnde Jan van Oorde 16 hont, de tiende daarvan, een blok tienden, gehouden van Hendrik van Heeswijk, en de tienden, die vrouwe Aleid van Ossenbroek van de leenheer hield (1584: nu de kanunniken van Heusden); de tienden van de uiterwaarden, strekkend van de oliemolen tot de Andelse Zwartendam buitendijks en de tienden in Veenrebroek.

5-5-1514: Jan van Rijswijk bij dode van Otto van Rijswijk en Jemre van Heeswijk, zijn ouders, 1 fol. 3.

De volgende beleningen zijn gelijk aan nr. 2.

9. Een blok tienden met alle levende beesten en toebehoren in het land van Heusden in Veen, genaamde Verwede, waar de straat omheen gaat.

19-2-1456: Jan van Wijk Jan Zuurmondsz. van Wijk bij overdracht door Arnout van Wijk Johan Zuurmondsz. van Wijk, eventueel op die te komen, RA. Noord-Brabant, Kapittel en proven van Heusden, inv. 5.

10-8-1489: Joost van Wijk Jan Zuurmondsz. van Wijk bij dode van Jan van Wijk, zijn broer, 1 fol. 1v.

8-2-1503: Joost van Wijk, 1 fol. 23.

17-4-1521: Johan van Rijswijk voor het kapittel van Heusden bij overdracht door Cornelis van Wijk, 2 fol. 85, Kapittel van Heusden, inv. 6.

12-4-1559: Gerards Gerardsz. voor het kapittel, 2 fol. 85.

31-5-1569: Hubert Pietersz. van Astaijen voor het kapittel, 2 fol. 85.

10. Een blok tienden met alle levende beesten en toebehoren in het land van Heusden in het gerecht van Veen, genaamd de Eng, tussen de dijkaveling van de hoge dijk en de gemene straat.

19-2-1456: Jan van Wijk Jan Zuurmondsz. van Wijk bij overdracht door Arnout van Wijk Johan Zuurmondsz. van Wijk, Kapittel Heusden, inv. 5.

De volgende beleningen zijn gelijk aan nr. 9 tot:

5-6-1514: Tonis de Bie Filipsz. bij overdracht door Joost van Wijk, waarna overdracht aan Jan van Rijswijk voor het kapittel van Heusden voor f 200.- filips, betaald door Willem van Goor, kanunnik, 1 fol. 1 en fol. 4, 2 fol. 85v, Kapittel van Heusden, inv. 5.

12-4-1559: Adriaan Matthijs Lambertsz. voor het kapittel, 2 fol. 85v.

9-10-1585: Dirk van Hamel de jonge voor het kapittel, 2 fol. 85v.

11-9-1603: Johan de Cock van Delwijnen voor het kapittel zoals Gerard Gerardsz. van Gessel, 2 fol. 85v.

11. Een blok tienden in het land van Heusden in Veen, enerzijds: Jan Zuurmondsz. van Wijk en de kerk van Wijk en de Heisterbachse tiende, anderzijds buitendijks: de Hem te Veen en Raepers waard, strekkend van de tiende van Dankert van de Werken tot de Zwartendam; de tiende uit het huis van Luyste van der Weide en de smaltiende en de 'Heisbachse' en de tiende, genaamd op de Oey, tot de dijkaveling toe.

...-1524: Margaretha Spiering bij overdracht door Arnout Spiering van Driel, haar broer, zoals Jan van Heeswijk, 2 fol. 86.

9-9-1599: Joost van Bommel voor Elisabeth van Klootwijk, zijn moeder, bij dode van Margaretha Spiering, 2 fol. 86.

30-12-1609: Nikolaas van Druten voor Klaaske, dochter van Adriaan van Waalwijk, voor Cornelis de Roemer, haar man, voor Jan, hun zoon, bevestigd door Elisabeth van Klootwijk, tenzij haar zoon zou teugkeren, 2 fol. 86.

12. Een tiende (1649: van bouw-, hop en ander land) in Veen, genaamd Mussentiende, (1649: oost en zuid: de ban van Wijk, west: de Eng, Verwede en Gansakker naast elkaar, noord: de Grote Maas).

7-2-1526: Jan van Rijswijk bij overdracht door Adriaan Hamel Dirksz., die aankwam van Johan Bruistenz., gehuwd met Cornelia, en door Adriaan Poilman voor de predikheren te den Bosch, 1 fol. 18v, 2 fol. 83v.

27-12-1649: Jan Ottenz. van Rijswijk na verzuim, 2 fol. 88v.

De volgende beleningen zijn gelijk aan nr. 2.

13. Een blok tienden, (1528: een; 1655: grove koren-; tiende en smaltiende met levende have en beesten; 1655: de krijtende tiende) in het land van Heusden in Veen (1655: en Wijk) op de Gansakker, (1528: op de Korte akker en de Schorffde rotte, rondom: de gemene straat).

8-2-1503: Hendrik Antonsz. van Oudheusden zoals Joost van Wijk, 1 fol. 23.

...-15..: Mr. Jan van Oudheusden, als getuige vermeld 1520, RA. Noord-Brabant, Kapittel van Heusden, inv. 4.

5-2-1528: Hendrik van Oudheusden bij dode van mr. Jan van Oudheusden, zijn vader, 2 fol. 84v.

...-1557: Willem Boudijnsz. voor Johan van Oudheusden, onmondig, bij dode van Hendrik, diens vader, 2 fol. 84v.

15-5-1618: Rudolf van Eyck voor Anton, zijn zoon, bij dode van Katharina van Oudheusden, diens moeder, 2 fol. 84v en fol. 85v.

15-4-1643: Hulde van Anton van Eyck, 2 fol. 84v.

17-12-1652: Cornelis van Eyck, gehuwd met Cecilia van Eyck, en mr. Hendrik Gillis voor Postulina van Eyck zoals vermaakt door Anton van Eyck te Eindhoven, 2 fol. 84v en fol. 134.

7-6-1655: François Chatveld, luitenant van de compagnie van Matthijs Drost, luitenant-kolonel, kapitein en commandant van de garnizoenen van Heusden, voor Hendrik Preuveur voor kinderen van wijlen Anton van Grevenbroek en wijlen Katharina de Sere, echtelieden, Johan Capestole, licentiaat in de rechten, gehuwd met Klara Maria van Grevenbroek, Evert van Eyck, weduwnaar van Josina van Grevenbroek, voor diens onmondige kinderen, Petronella en Klara Heilwig, dochters van Evert van Eyck, Rudolf Nikolaas van Tulden voor Klara van Grevenbroek, weduwe Diedere van Tulden, raad van het Parlement van Mechelen, voor een derde, doctor Hendrik Herberts voor de kinderen van wijlen François van Wassenhoven, Cornelis Costijnsz. van der Loo, gehuwd met Geleyne van Wassenhoven, bevestigd door Agnes van Wassenhoven, voor een derde en Anton van Oudheusden, doctor in de rechten, griffier van den Bosch, voor Johan van de Merwede, die aankwam van Dirk van de Merwede, diens broer, voor een derde, bij overdracht door Cornelis van Eyck en Johan van Eyck, gehuwd met Cecilia van Eyck, waarna overdracht van het geheel aan Matthijs Drost, luitenant-kolonel, 2 fol. 134-135.

30-4-1668: Adriaan Woutersz. voor Koemaad Drost, kapitein, 2 fol. 135.

24-5-1735: Abraham van Walraven voor Jan van Meeuwen van Hijnbrigh bij dode van Koenraad Drost, 2 fol. 135v.

29-7-1751: Johannes Leemans, doctor in de medicijnen, voor Emerentia Elisabeth van Meeuwen van Hijnbrigh, weduwe Van Palm, gouverneur van Heusden, bij dode van Jan van Meeuwen, 21.

23-7-1760: Johannes Leemans te Heusden voor Gerardina Colombina Katharina van Keversberg, gehuwd met Karel baron van Strunckede, vrijheer van Doornberg, bij dode van Emerentia Elisabeth van Meeuwen, 21.

30-3-1764: Johannes Leemans voor Gerardina Colombina Katharina van Keversberg met ledige hand, 21.

7-6-1764: Mr. Conradus Abraham Leenmans bij overdracht door Paulus Cornelis Hoyneck van Papendrecht, procureur te Heusden, voor Gerardina Colombina Katharina van Keversberg, gehuwd met Karel baron van Strunckede, heer van Doornburg, Eykel, Gozewinkel, Toeloese, Leithe enz., geheim raad en kamerheer van de koning van Pruisen, wonend op de Doomburg in het graafschap Mark, 21.

20-1-1772: Willem Hendrik Louis Taay voor mr. Conradus Abraham Leenmans met ledige hand, 21.

8-9-1774: Willem Hendrik Louis Taay voor mr. Conradus Abraham Leenmans met ledige hand, 21.

27-9-1775: Willem Hendrik Louis Taay voor mr. Conradus Abraham Leemnans met ledige hand, 21.

13. 3 morgen 2 hont in Veen, waarvan 13 hont op de Withage, enerzijds: de kerk van Veen, anderzijds: Arnout Sluseken, en 7 hont op de Tweerakker, enerzijds: Hille Hermansz., anderzijds: de 13 hont, en 7 hont.

4-12-1336: Arnout Sluseken van Veen draagt de manschap over aan Rikout van Heeswijk, waarna overdracht aan Hacken der Ammenz., RA. Noord-Brabant, Klooster Marienkroon, inv. 87 fol. 77-78.

WIJK

14. De gift van de kerk van Wijk.

5-5-1514: Jan van Rijswijk bij dode van Otto van Rijswijk en Jenne van Heeswijk, zijn ouders, 1 fol. 3.

10-5-1532: Maarten van Rossum, neef van de leenheer, kan verkrijgen van Jan van Rijswijk, 1 fol. 12v, 2 fol. 84.

15. De koren- en smaltiende in Wijkerbroek, strekkend van de kade tot Veenrebroek, oost: Bax kade, west: Wijkerbroek, rondom: de gemene straat, (1744: strekkend van de hoge wetering of Bax kade tot Veenrebroek, noord: Filips Ingennieuwland).

11-3-1498: Arnout Spiering van Well Willemsz. doet voor Dirk Spiering van Well Willemsz., zijn broer, afstand van een tiende in Wijkerbroek, die hem zou aankomen van Willem Spiering van Well en Heilwig, dochter van Dankert van de Werken, zijn ouders, RA. Noord-Brabant, Kapittel en proven van Heusden, inv. 7.

6-6-1524: Mr. Arnout Spiering van Aalburg voor Adriaan, dochter van Dirk Spiering van Well bij dode van haar vader, 29-9-1524 bevestigd door Willem, oudste zoon van Arnout Spiering van Well Willemsz., haar neef, 2 fol. 89v, Kapittel van Heusden, inv. 7.

21-3-1525: Willem, zoon van Arnout Spiering en Aleid Stoeck, bevestigt Adriaan Spierings van Well, zijn nicht, Kapittel van Heusden, inv. 7.

10-7-1527: Jan van Rossum, bastaard van Zoelen, voor Adriaan Spiering bij dode van mr. Arnout Spiering, 2 fol. 89v, Kapittel van Heusden, inv. 7.

20-6-1550: Hugo Spiering van Aalburg, heer van Herpt, bij dode van Adriana Spiering, waarna overdracht aan Frans Doedijns voor het kapittel van Heusden, te lossen met f 400,-, 2 fol. 89v, Kapittel van Heusden, inv. 7.

11-9-1603: Johan de Cock van Delwijnen voor de kannunikken zoals Hugo Spiering van Aalburg, 2 fol. 85v, Kapittel van Heusden, inv. 7.

12-12-1744: Adriaan Verwey voor Pieter Matthijs Beelaerts, onmondig, zoals Matthijs Beelaerts kocht van Gecommitteerde Raden van Holland voor het Geestelijk kantoor, zoals het kapittel van Heusden, 2 fol. 121.

De volgende beleningen zijn gelijk aan nr. 2.

16. 7 morgen tienden in Wijk beneden de tienden van Hendrik van Wijtvliet westwaarts tot Wijkerbrug (1584: nu Frans Jansz. te Heusden); 8 morgen tienden in het land van Heusden tussen de uiterste 'hoven' en de Biesheuvel tussen de Oordersteeg en een steeg, gelegen tussen de Genderse rijtslag en Genderenveld, strekkend tot de Biesheuvel beneden de tienden van Hendrik van Heeswijk op de Biesheuvel westwaarts; de tienden van 38 morgen in Wijkerbroek tot Babilonienbroek, noord: 5 morgen tienden en 2 hont tienden; de tiende van de Zande en van de Korenzande in de Rockswaard.

5-5-1514: Jan van Rijswijk bij dode van Otto van Rijswijk en Jenne van Heeswijk, zijn ouders, 1 fol. 3.

De volgende beleningen zijn gelijk aan nr. 2.

17. Een tiende in Wijk, genaamd Zwaansheuvel, jaarlijks 13 pond 10 s. waardig.

..-1472: Robert van Drongelen, die houdt van Jan van Heeswijk wegens de hof van Benthem, vermeld, LRK 283 fol. 81.

18. De tienden van de Meeuwenwaard en Gemmicxwaard (?) in Wijk en Aalburg, strekkend van de Wijkse worp tot de oliemolen van Aalburg, noord: Lantg(enoot?), zuid: de Maas.

6-6-1524: Iwijn Hack van Oudheusden bij overdracht door Jan van Rijswijk, 2 fol. 87v.